

בס"ד. י"ט כסלו, ה'תשוי"ג

(הנחה בלתי מוגה)

פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היו עמדי, ואמרו רז"ל¹ כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים ומתפלל עם הצבור מעלה אני עליו כאילו פדאני לי ולבני מבין אומות העולם. וצריך להבין מהי השייכות דג' דברים אלו (תורה וגמ"ח ותפלה בצבור) לענין הפדי', שעל ידם דוקא נעשה ענין הפדי'. ואף שלמדים ענין זה מהפסוק פדה בשלום גו', וכפי שמפרש רש"י שפדה בשלום קאי על זה שעוסק בדברי שלום דהיינו תורה דכתיב² וכל נתיבותי שלום, וכן גמילות חסדים נמי שלום הוא שמתוך שגומל חסד כו' הוא מכיר שהוא אוהבו ובא לידי אחוה ושלום, ותפלה בצבור לומדים ממ"ש כי ברבים היו עמדי, שהתפללו עמי, הרי מהפסוק יש רק ראי' לדבר, ועדיין צריך להבין מהו הטעם שדוקא ע"י ג' דברים אלו נעשה ענין הפדי'. וגם צריך להבין מה שאמרו כאילו פדאני לי ולבני, דלכאורה הכוונה בזה ע"פ מארז"ל³ גלו לבבל שכינה עמהם גלו לאדום שכינה עמהם, היינו דכאשר ישראל הם בגלות אזי גם השכינה בגלות, ולכן ע"י הפדי' דישראל נעשית גם הפדי' דהשכינה, ועפ"ז אינו מובן אומרו פדאני לי ולבני (שמקדים הפדי' דהשכינה להפדי' דישראל), דלכאורה, כיון שהגלות והפדי' של השכינה הם מצד הגלות והפדי' של ישראל, הי' צריך להקדים הפדי' דישראל להפדי' דהשכינה, לבני ולי.

(ב) **ויובן** כל זה בהקדים תחילה ביאור כללות החילוק בין גלות וגאולה, וכן בין זמן הגלות להזמן שבית המקדש הי' קיים, שהוא ע"ד המעמד ומצב דהגאולה. והענין בזה, דהנה, בנוגע לזמן הגלות מצינו שנקרא בכ' שמות, הא', בשם שינה, כמ"ש⁴ אני ישנה, ואמרו רז"ל⁵ בגלותא, וכתיב⁶ היינו כחולמים, שזה קאי על זמן הגלות⁷, והב', בשם

(1) תהלים נה, יט.

(2) ברכות ח, א.

(3) משלי ג, יז.

(4) ספרי בהעלותך יו"ד, לה. מסעי לה,

לד. מכילתא בא יב, מא. ועוד. וראה מגילה

כט, א.

(5) שה"ש ה, א.

(6) זח"ג צה, א.

(7) תהלים קכו, א.

(8) ראה תו"א וישב כח, ג. ובכ"מ.

עיבור, כמו שמצינו בתנ"ך⁹ שהנביאים כינו את זמן הגאולה בשם לידה, וכן מצינו שהמעמד ומצב שקודם הגאולה נקרא בשם חבלי לידה¹⁰, ומזה מובן שזמן הגלות נקרא בשם עיבור¹¹, ובלשון חז"ל¹² אפילו בשעה שאתה מתמלא עליהם עברה כאשה עוברה כו'¹³. ונמצא, שישנם ב' ענינים בהפרש בין זמן הגלות לזמן הבית והגאולה, ענין הא', שזמן הגלות נקרא בשם שינה וזמן הבית נקרא יקיצה, וענין הב', שזמן הגלות נקרא עיבור וזמן הבית נקרא לידה.

ג) וביאור הענין שהגלות נמשל לשינה¹⁴, דהנה, גם בזמן השינה ישנם אברי הגוף בשלימות, וישנו גם חיות הנפש בגוף, וישנם גם כחות הנפש, אלא שהכחות הם בהתעלמות, דפעולת הכחות בזמן השינה הוא רק בכחות הנמוכים ביותר, אבל כחות הנעלים הם בהעלם. וכמו בהכחות דראי' ושמיעה, הנה כח השמיעה שהוא למטה מראי', ישנו גם בעת השינה, וכח הראי' שהוא נעלה ביותר, אינו פועל בעת השינה, ועד שענין זה ניכר גם באברי הגוף, שבעת השינה העינים הם סגורות. וזהו גם ההפרש בין זמן הגלות לזמן הבית, שבזמן הבית היתה הראי' באלקות, כמ"ש¹⁵ יראה כל זכורך, וכשם שבא ליראות כך בא לראות¹⁶, והיינו שענין הראי' הי' גם מצד האדם למטה, משא"כ בזמן הגלות כתיב אותותינו לא ראינו¹⁷, שאין הראי' באלקות, וכמאמר¹⁸ ואין אנו יכולים כו' לראות ולהשתחוות, ולכאורה אינו מובן, הרי גם בזמן הגלות אפשר להיות השתחוואה, אך הענין הוא¹⁹, דהשתחוואה כפשוטה (בחיצוניות) אפשר להיות גם עכשיו, אבל אין אנו יכולים לראות ולהשתחוות, היינו, השתחוואה פנימית שבאה ע"י ההקדמה דראיית אלקות, כי משחרב בית המקדש אין ענין הראי' באלקות.

14) בהבא לקמן — ראה סה"מ תרס"ט ע' צט ואילך. וראה גם ד"ה דודי שלח ידו תרכ"ח (סה"מ תרכ"ח ע' עט). ד"ה אני ישנה תרל"א (סה"מ תרל"א ח"א ע' קכח ואילך). תרנ"א (סה"מ תרנ"א ע' צד ואילך). סה"מ תרפ"ד ע' קעט.
15) משפטים כג, יז.
16) ראה חגיגה ב, א.
17) תהלים עד, ט.
18) תפלת מוסף דיו"ט.
19) ראה גם לקו"ת ברכה צח, ב.

9) ראה יחזקאל קאפיטל טז. ועוד.
10) ראה תו"א ר"פ וארא.
11) ראה תו"א שם. מקומות שצויינו בהערה 13.
12) ברכות כט, ב.
13) ראה מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ח ח"א ע' פ. תורת חיים שמות מג, ב ואילך (בהוצאה החדשה — לא, ג ואילך). מאמרי אדמו"ר האמצעי דברים ח"א ע' לב. קונטרסים ע' רגז ואילך. אוה"ת שה"ש ח"ג ע' א"ג. ועוד.

והענין בזה, דאינו דומה שמיעה לראי²⁰, והיינו²¹, דעם היות שגם בשמיעה הרי הוא מבין את הדבר היטב בכל הפרטים, מ"מ, אפשר שבמשך הזמן יוחלש אצלו הדבר, ועד שע"י ריבוי קושיות אפשר שיוסתר הדבר לגמרי, וא"כ, הרי גם עכשיו שמונח אצלו הדבר בטוב, הרי זה בהגבלה כו', והיינו, שע"י השמיעה אין הדבר תופס אותו לגמרי (עס פארנעמט אים ניט אינגאנצן), אלא מגיע רק במקום מסויים ומוגבל בהנפש, ועדיין נשאר מקום בנפש ששם יש אחיזה לקושיא וסתירה כו'. ומטעם זה לא שייך גם הענין דכליון הנפש ע"י שמיעה, לפי שהדבר ששומע אינו תופס אותו לגמרי. משא"כ בראי, הנה הדבר הנראה תופס אותו בכל מהותו, והיינו, לפי שהראי היא במהות הדבר (דלא כשמיעה שהיא ידיעת המציאות בלבד), הרי זה תופס אותו בכל מהות הנפש, ולכן אנו רואים שכאשר בתחילה הוא שומע את הדבר ואח"כ הוא גם רואה אותו, אזי הוא מתפעל ביותר, דאף אשר גם בתחילה ידע והבין את כל הפרטים, ובהראי לא נתחדש שום דבר, מ"מ מתפעל הוא ביותר ע"י ראיית הדבר, והיינו לפי שבראי נתחדש אצלו מהות הדבר, ונתפס במהות הנפש. ולכן ע"י הראי נעשה כליון הנפש, שנכלים כל כחות וחושי נפשו, לפי שהראי היא בעצם הנפש. ומשום זה לא שייך גם סתירה בראי, דגם כאשר יקשו לו כמה קושיות וסתירות על מה שראה לא יוחלש אצלו הדבר כלל, והתירוץ שיענה הוא: אני בעצמי ראיתי את הדבר. והיינו לפי שהראי היא (לא במקום מסויים ומוגבל בנפש, אלא) בכל הנפש, עד שלא נשאר שום מקום שבו תהי' אחיזה לקושיא וסתירה. וכמו"כ הוא גם בעבודה, דכאשר שומע ומבין את הדבר, הנה גם באופן היותר נעלה שבשמיעה הרי זה עדיין בהגבלה, ולכן שייך אשר ע"י קושיות יוסתר מה שבתחילה הי' מונח אצלו בטוב, משא"כ בראי, היינו שהגילוי אלקות מלמעלה הוא באופן של ראי, כמ"ש²² אתה הראת, אזי נדבק ומתמסר (ער גיט זיך אַוועק) לגמרי להדבר שראה, ולא נשאר שום נקודה בנפש שתהי' אחיזה לאיזה סתירה כו'. ולכן דוקא ע"י הראי נעשה הענין דהשתחוואה, והיינו שהשתחוואה חיצונית אפשר להיות גם ע"י שמיעה, אבל השתחוואה פנימית כמו שהי' בבית המקדש, שהיו משתחוויים ויוצאים משתחוויים ויוצאים²³, היינו שגם כאשר היו יוצאים מהמקום

(22) ואתחנן ד, לה.

(23) ראה ביכורים פ"ג מ"ו. תמיד פ"ו מ"א ואילך. פ"ז מ"א. ועוד.

(20) ראה מכילתא יתרו יט, ט.

(21) ראה גם סה"מ תרס"ב ע' רמב ואילך.

מ"ט ע' מה ואילך. ועוד.

שעליו נאמר וזה שער השמים²⁴, ובאו לביתם איש תחת גפנו ואיש תחת תאנתו²⁵, ואפילו בחוץ לארץ (דאף שבחוץ לארץ אין חיוב לעלות לרגל, מ"מ היו עולים לרגל גם מחוץ לארץ²⁶), ה' נמשך אצלם הביטול (ענין ההשתחוואה) שנפעל בביהמ"ק, הנה השתחוואה כזו היא מצד הביטול עצמי שבא ע"י הראי' דוקא. ועל זה אנו אומרים דמשחרב ביהמ"ק אין אנו יכולים ליראות ולהשתחוות, כיון שזמן הגלות נקרא בשם שינה שאז אין ענין הראי'.

אך ענין העיבור הוא למטה יותר גם מענין השינה²⁷. דהנה, גם בעת השינה שהענינים סגורות, שייך ענין של ראי' בחלישות עכ"פ, שזהו"ע החלום (היינו כחולמים), שנקרא בלשון הקודש (לשון שניתן מלמעלה, ולכן הוא מדוייק ביותר) בשם ראי', כמארוז"ל²⁸ הרואה בחלום, היינו, שגם בעת השינה יש ענין הראי', אלא שהוא בחלישות, עד כדי כך שאפשר לראות ב' דברים הפכיים, והיינו שהראי' הוא שלא במקומו וענינו, אבל עדיין ישנו איזה ענין של ראי'. אך ענין העיבור הוא למטה ביותר, שאין ענין של ראי' כלל, דבזמן העיבור ראשו בין ברכיו²⁹, תלת כלולים גו תלת³⁰, והיינו שהכחות נעלים הם בהעלם לגמרי. וכמו"כ הוא בעבודה, שלא זו בלבד שהראי' היא שלא במקומו וענינו, אלא עוד זאת, שהירידה היא עד כדי כך שכח הראי' אינו פועל לגמרי, שזהו"ע דראשו בין ברכיו. וזהו שזמן הגלות נמשל לשינה וגם לעיבור, שהם ב' מצבים בזמן הגלות, שינה, שענין הראי' הוא בחלישות, ולמטה מזה, עיבור, שענין הראי' אינו נמצא כלל.

ד) אמנם בזמן הגאולה וכמו"כ בזמן הבית ישנו כח הראי' ופועל פעולתו בתוקף, דבזמן הבית ה' ראיית אלקות במוחש, וכנ"ל שהגילויים שהיו בביהמ"ק היו חודרים (האָבן דורכגענומען) בכל המציאות דבני" עד שהיו משתחוים ויוצאים כו'. והענין בזה³¹, דהנה ידוע שמקום הבית ה' לא רק כלי להגילויים שנתגלו בו, אלא שהי'

(30) ראה זח"ב נ, א. ע"ח שער הכללים פ"ג. פ"ח שער חהמ"צ פ"א. וראה גם תו"ח ואוה"ת שם.
(31) בהבא לקמן — ראה ד"ה פדה בשלום פר"ת, תרפ"ז (סה"מ פר"ת ע' קפד ואילך. תרפ"ז ע' פג ואילך). וראה גם ד"ה קטנתי וד"ה פדה בשלום תש"ל (סה"מ תש"ל ע' 54 ואילך. ע' 62 ואילך).

(24) ויצא כח, יז ובפרש"י.
(25) ע"פ מלכים-א ה, ה. מיכה ד, ד.
(26) ראה לקו"ש ח"כ ס"ע 54, ובספרים שנשמנו שם בהערה 10 ובשוה"ג.
(27) ראה סה"מ תרס"ט שם (ע' קד).
(28) ברכות נה, ב ואילך.
(29) נדה ל, ב.

מתעצם ומתאחד עד שנעשה דבר אחד עם הדבר הנראה. דהנה, יש ב' דעות³² בענין הנבואה ובית המקדש (כידוע שנבואה קשורה עם זמן הבית, שהרי משחרב ביהמ"ק אין ענין הנבואה בגילויים³³), דעה א', שהמקום הגשמי דביהמ"ק לא הי' מתעצם ומתאחד עם הגילויים, אלא שהי' מוכשר להגילויים, וכמו"כ בנבואה, שהנביא הי' מוכשר לקבל את הנבואה, אבל לא הי' מתעצם עמה. ודעה הב' שהיא הדיעה המקובלת, שלא זו בלבד שהנביא הי' מוכשר להנבואה, אלא שהי' מתעצם ומתאחד עמה, וראי' לדבר, שהרי אמרו רז"ל³⁴ אין שני נביאים מתנבאים בסגנון אחד, דאף שמצד הנבואה עצמה צ"ל סגנון אחד, מ"מ היו מתנבאים בשני סגנונות, והוא לפי שהנביא הי' מתעצם עם הנבואה, ומצד הנביאים הרי הסגנון שלהם שונה זה מזה, ולכן אין שני נביאים מתנבאים בסגנון אחד, וכמו"כ בבית המקדש, הנה מקום המקדש הי' מתאחד עם הגילויים, דמצד זה שהוא ית' כל יכול, הנה לא זו בלבד שנתגלה במקום המקדש, אלא עוד זאת, שגם נתאחד ונתעצם עם מקום המקדש, וראי' לדבר, מזה שמקום הארון אינו מן המדה³⁵, היינו, שמקום הארון הי' לא רק מקום מוכשר שיהי' בתוכו הארון, אלא שהארון פעל על המקום בפנימיותו שיהי' אינו מן המדה.

וביאור הענין, דהנה, בפירוש תיבת מקום מצינו בעיקרים³⁶ (ובכ"מ בספרי קבלה) ב' דעות³⁷, דעה א', שהמקום המקיף את הגשם נקרא מקום, ודעה ב', שהמקום הממולא נקרא מקום, והיינו החלל והריקות שבו יכנוס הגשם נקרא מקום. וכמו"כ הוא למעלה, דדעה א' היא שהעיגול הגדול שמקיף את כל ההשתלשלות נקרא מקום³⁸, ודעה ב' היא שמקום החלל שבו נמצא כל סדר ההשתלשלות נקרא בשם מקום. ומדברי האריז"ל³⁹ מוכח להדיא כדעה הב', שמקום החלל הוא הנקרא בשם מקום, ובכללות הוא אור הממכ"ע. והנה, אף שהמשל על אור

(37) ראה גם אוה"ת נ"ך ח"א ע' תב ואילך. סה"מ תרמ"ג ע' צד ואילך.

(38) עמק המלך שער א (שער שעשועי המלך) רפ"א. שער ח (שער אדם קדמאה סתם) רפ"ט. שער יג (שער או"א) פמ"ו (עט, סע"ב). שער יד (שער קרית ארבע) ר"פ קנב.

(39) לקו"ת להאריז"ל תשא לג, כא.

(32) ראה גם אוה"ת ויצא קעח, א ואילך. סה"מ תר"ל ע' סג ואילך. תרמ"ג ע' פז ואילך.

(33) ראה לקו"ש חיד"ע ע' 73. ח"כ ע' 97.

(34) סנהדרין פט, א.

(35) יומא כא, סע"א. וש"נ.

(36) ח"ב פי"ז.

הממלא הוא מחיות הגוף, כמארז"ל⁴⁰ מה הנשמה ממלאה את הגוף כך הקב"ה ממלא את העולם, מ"מ, אין המשל דומה לנמשל, דהנשמה היא רק מחי' את הגוף אבל אינה מהוה אותו, משא"כ הקב"ה מחי' ומהוה את העולם, כמ"ש⁴¹ ואתה מחי' את כולם, א"ת מחי' אלא מהוה⁴², והיינו שגם לאחר שנתהווה הרי הוא מחי' ומהוה את העולם תמיד, שזהו"ע אור הממכ"ע, שנקרא בשם מקום. ועפ"ז יובן שגם מקום המקדש עצמו הי' מתעצם עם הגילויים, כנ"ל שמקום הארון אינו מן המדה, דכיון שמקום הוא אור הממכ"ע ששייך להעולם, שעל ידו היא התהוותו, לכן פעל הגילוי גם על המקום עצמו שלא יהי' בגדר מקום. וכמו שהי' בענין מקום המקדש, כן הוא גם בנוגע להגילוי שהי' בישראל באופן של ראי', שלא נשאר שום נקודה בנפש שלא הי' בא הגילוי באופן שחודר בו ומתעצם עמו, עד שגם בצאתם מביהמ"ק ובבואם לביתם (שהיו אז בציור אחר לגמרי) נמשך ופעל אצלם הביטול שהי' בביהמ"ק, כיון שנתעצמו עם הגילוי להיות דבר אחד.

ה) והנה הגילוי והמשכה בביהמ"ק הי' ע"י עבודת הקרבנות (שצריכה להיות בביהמ"ק דוקא), דעי"ז שהקריבו בהמה גשמית ע"ג המזבח נעשה ריח ניחוח להוי', נחת רוח לפניו ית'⁴³. והענין בזה, דהנה הבהמה הגשמית שרשה מהתהוו'⁴⁴, וידוע ההפרש בין תהו לתיקון, שבתיקון האורות הם לפי ערך הכלים, משא"כ בתהו האורות הם מרובים, שלא לפי ערך הכלים, אורות בלי גבול. אלא שע"י השבירה נפלו למטה ביותר, דכל הגבוה ביותר נופל למטה ביותר⁴⁵, אך כאשר הביאו את הקרבן למקום המקדש שהוא מקום מזוכך, ונשרף בהאש שלמעלה, הנה עי"ז הי' ההעלאה עד לשרשם בתהו, שהוא אורות בלי גבול, ומזה נעשה נח"ר למעלה, ועי"ז היתה גם ההמשכה למטה בלי גבול, וגילוי זה פעל על המטה להיות מקום הארון אינו מן המדה.

ועד"ז נעשה גם עתה משחרב בית המקדש על ידי עבודת התפלה, כמארז"ל⁴⁶ תפלות כנגד תמידין תקנום, שזהו"ע העלאת נפש

43) ספרי פנחס כח, ח.

44) ראה לקו"ת מטות פג, ב. ובכ"מ.

45) ראה לקו"ת שלח מז, ב. פ' ראה יט,

ג. ועוד.

46) ברכות כו, ב.

40) מדרש תהלים קג, א. ויק"ר פ"ד, ח.

וראה ברכות י"ד, א.

41) נחמי' ט, ו.

42) ראה פרדס שער ו (שער סדר עמידתן)

פ"ח. תניא שעהיוה"א פ"ב. וראה הערת כ"ק

אדמו"ר שליט"א בסה"מ תש"ד ע' 20.

הבהמית, שעל ידי ההתבוננות שקודם התפלה ובשעת התפלה הרי הוא פועל הזזה וזיכוך בנפש הבהמית, עד שעולה למעלה בשרשה בתהו. אמנם, להיות שתכלית הקרבנות היא ההמשכה למטה (דהקרבנות עצמם הם העלאה למעלה, אבל תכלית הקרבנות היא ההמשכה למטה), הנה לזה צריך להיות גם הקו דגמילות חסדים, והיינו, שלאחרי התפלה שהיא באופן של התכללות ועלי, צריך להיות במשך כל היום עבודת הצדקה (גמ"ח), שהיא כללות כל המצוות⁴⁷, שעי"ז יומשך הביטול למטה בכל הפרטים, בכל דרכיך דעהו⁴⁸. אמנם, ב' קוים אלה אין מספיקים עדיין, והם עדיין בבחי' קיומא דחד סמכא⁴⁹, כיון שחסר החיבור שבין ב' הקוים, והיינו, שבשעת התפלה עיניו למעלה⁵⁰, ואי אפשר לדעת אם גם אח"כ, במשך כל היום, כאשר יתעסק בעובדין דחול, יהי' אצלו הביטול דתפלה, או מעין זה עכ"פ. וכמו"כ כאשר עוסק בקו גמילות חסדים, אי אפשר לדעת אם גם אז יהי' אצלו הצמאון דתפלה. וצריך להיות ממוצע ביניהם, והממוצע הוא קו התורה, דתורה היא קו האמצעי, וכאשר יהי' אצלו כל הג' קוים אז אפשר להיות בטוח שלא יפול הנופל ממנו⁵¹. והענין בזה, דבתורה כתיב⁵² וירד הוי' על הר סיני, שהתורה היא מתנה מלמעלה, אך תכלית וענין התורה הוא העלאה מלמטה למעלה, שהרי גדול תלמוד שמביא לידי מעשה⁵³, והלימוד צריך שיהי' על מנת לעשות דוקא. והיינו שבתורה ישנם ב' התנועות ביחד, ולכן, ע"י התורה נעשה החיבור דנפש האלקית עם נפש הבהמית, רצוא ושוב, ואז ילך לבטח דרכו. אך להיות שהתורה נתלבשה בדברים גשמיים ובטענות של שקר, וכללות לימוד התורה הוא בהבנה והשגה דוקא, שצריך שיבין וישיג מה שלומד, אזי יש מקום להתפשט הישות, שלימודו יהי' על מנת להקרא רב או לקנתר ח"ו, ועל זה אמרו רז"ל⁵⁴ לא זכה נעשית לו היפך סם חיים, והיינו, לפי שלא זיכך את עצמו (זכה מלשון זיכוך), דהנה כתיב⁵⁵ כי ישרים דרכי הוי' צדיקים ילכו במ פושעים יכשלו במ, דדרכי הוי' קאי על התורה שהיא משם הוי' שלמעלה משם אלקים, שהוא וחכמתו אחד, ומ"מ הנה בזה גופא צדיקים ילכו במ גו', דכאשר לא נעשה הזיכוך בנפשו אזי

(47) ראה תניא פל"ז.

(48) משלי ג, ו.

(49) ע"פ לשון הזוהר ח"ג קכו, ב (אד"ר).

וראה נצו"א שם.

(50) ראה יבמות קה, ב. לקו"ת פ' ראה כד,

א. סהמ"צ להצ"צ כד, א. קונטרס התפלה

פי"ג. ועוד.

(51) ע"פ לשון הכתוב — תצא כב, ח.

(52) יתרו יט, כ.

(53) קדושין מ, ב.

(54) יומא עב, ב.

(55) הושע יד, יו"ד.

נעשית לו כו', ולזאת צריך להיות גם לימוד פנימיות התורה, וכמו שהתפלל אבא בנימין⁵⁶ שתהא תפלתי סמוכה למטתי⁵⁷,

בסיום המאמר נתבאר גם תירוץ קושיא הב' – דמ"ש פדאני לי, קאי על הניצוץ אלקי, שהוא פנימיות השכינה, משיח הפרטי, ועי"ז נעשה הגאולה גם בגשמיות, וזהו הסדר פדאני לי ולבני.

(56) ברכות ה, סע"ב. וראה לקו"ת ברכה צו, ב.
(57) עד כאן נמצא ברשימת המאמר, וחסר ההמשך והסיום (המו"ל).